

Fremdeles hevder alltså sosialdemokratiet sig som riksdagens største parti, når dertil kommer folkedemokratiet 49 mandater, viser dette tydelig at en stor prosent av de 7 00 000 nye velgere (stemmerettsalderen er satt ned fra 24 til 21 år) ser garantien for Finnlands fremtid i at det blir ført en radikal politikk. Agrarpartiets tilbakegang var ventet, og Samkingspartiets ubetydelige fremgang er forklarlig på bakgrunn av at I.K.L.-stemmene for en alt overveiende del er gått til dette partiet. Svenska Folkpartiet er gått litt tilbake, visstnok fordi det er gått rykte om at regjeringen hadde til hensikt å bytte ut Porkala-området mot visse deler av Åland, noe som på Åland førte til en hjemmesittermentalitet. Mange hadde ventet at Framskrittspartiet skulde øke sitt mandattall fordi mange velgere derigjennom vilde demonstrere sin interesse for vestmaktene. Det ble ikke tilfelle.

Valgene i Finland innebærer en orientering mot Sovjetsamveldet, og det er åpnet muligheter for et helt nytt tillitsforhold mellom de to land. På det sosiale og økonomiske område vil man uten tvil få oppleve store forandringer - en uomgjengelig forutsetning for at Finland skal kunne løse de enorme vanskeligheter som krigsgjelden, demobiliseringen, folkeforflytningen og varemangelen har skapt.

KOMMENTARER:

Det tredje rikes totale sammenbrudd er et spørsmål om ganske få uker. Når vi tidligere har ment vi hadde seiren i hendene, har det ofte vist sig etterpå at vår optimisme bygget på for tynt grunnlag: et tysk nederlag på en av frontene, et svakhetstegn et eller annet sted - enten det nå gjaldt oljeforsyninger, transportvesenet eller virkningen av bombingene på befolkningen fikk oss til å tro at den tyske hær var sammenbruddet nær. Utviklingen har vist at slike formodninger, som gjerne hadde erfaringer fra forrige krig som grunnlag, ikke har holdt stikk. For den skal vi generøst gi Hitler rett at de menn som innen Tysklands civile og militære liv for lenge siden innså at krigen var tapt, fikk ingen muligheter for å gjøre sig gjeldende. Forhandlinger var utelukkert, og så ble det bare en vei tilbake - den som nå tilbakelegges i rask tempo: å erobre et på forhånd sterkt ødelagt land bit for bit og opprette militærforvaltning i de besatte områder.

Av meldinger som er kommet i løpet av påsken skulde følgende oversikt gi et bilde av situasjonen: Ruhr-distriktet avskåret fra det øvrige Tyskland. Den 1. am. arme nordfra og den 9. am. arme sørfra har fått kontakt med hverandre ved Lippstadt. Moders armegruppe i Ruhr er den største gruppe av t. soldater som nå finnes i T., og den allierte overkom. fremhever at det vil ta tid å nedkjempe den i ruinbyene, men at dette ikke vil hindre den fortsatte erobring av T. Ruhr var det siste store industridistrikt t. hadde tilbake etter tapet av Saar og Schlesia. Holland. 1. kan. arme har begynt angrep mellom Arnhem og Nijmegen. 2. br. arme rykket raskt nordover det westfalske sletteland. "Mange større byer n. for Ruhr erobret. Bl.a. Münster, som ifølge en enkelt kilde er erobret eller omgitt". Gatekamper i Kassel. 1. am. arme trengt inn i byen 3. am. arme kjemper like sør for byen. 7. arme trengt inn i byen Fulda og gått over elva ved samme navn og står 12 km. fra Eisenach, Heidelberg v. Neckar erobret. 1. franske arme har avskåret autostradaen Frankfurt-Karlsruhe. På 7 dager har de allierte tatt 140 000 fanger på vestfronten. Den røde hær rykker frem mot Wien. Kamper foregår på begge sider av Neusiedler-sjøen. Russ. har tatt Sopron og rykket inn i Wiener Neustadt. R. står 40 km. fra W. og 20 km. fra Bratislava. Lenger sør rykker de frem mot Grag. Sør for Balaton-sjø står russ. like utenfor den ung. by Nagykanizsa. - Landgangen på hovedøya i Rinkingruppen, am. største operasjon i Stillehavet. 1400 skip og 1500 fly deltok. Landgangen foregikk uten tap av skip eller mann. Am. har et 5 km. dypt fotfeste og har erobret 2 av de 5 flyplasser på øya. Man mener at den jap. garnison teller 60-80 000 mann.

TIDENS TANKER

Nr. 10. Arg. 1.

26 april -45.

De skyldige - og de medskyldige.

For noe over 20 år siden ble grunnen lagt til det tredje rike. Det var noen ganske få menn - slike som verdenskrigen hadde gjort til hevnjerrige fanatikere som unnfanget ideen. I sine hovedtrekk var programmet enkelt: det skulle skapes en sterk tysk militærstat som var i stand til å ta revansj; den skulle ha en massebasis i folket, og til det formål ble det laget et uklart og selvmotsigende sosialt program som kunne vinne tilslutning blant forskjellige samfunnsklasser. Opprustningen, ideen om et stort tysk livsrom og den "anti-marxistiske" livsanskuelse, som bl.a. innebar opphevelsen av fagforeningene, tiltalte de storindustrielle og junkerne; ideen om en fører var for småborger-skapet en vei ut av økonomisk elendighet og sosial deklassering; for millioner av arbeidsløse betydde opprustningen en redning fra den nakne sult; forkomne individer gikk inn i S.A. for at deres forbryttermentalitet fritt kunne få utfolde seg; og for offiserskassen var den smellende militærmusikken liflige toner, samtidig som den fikk hjertet til å svulme i mungen en menig tysker rundt om på økneipene. -

Det er ikke lenger aktuelt å bringe dette programmet på tale. Det tredje rike er i ferd med å gå under, akkurat som de to foregående har gjort det før. Og fra å være et masseparti er bevegelsen igjen i ferd med å bli redusert til en del fanatikere. Ikke for ingenting kretser Hitlers tanker stadig om de første kampene.

Fanatikere er blitt flere under den nasjonalsosialistiske oppdragelsesmetode. Det er atskillige av dem i Tyskland som enda går i døden i troen på Hitler og et nytt hemmelig våpen. Det skal ikke slå oss med forundring.

Det slår oss heller ikke med forundring at en del hjemlige naziter er blitt fanatikere. Deres skjebne er blitt så fast knyttet til de tyske nazisters at det ikke fins vei tilbake. Helt bevisst gjør de det tyske rikes undergang til sin egen undergang, og en del av dem vil sikkert finne det skjønt å dele den siste skjebne med flere ledende tyske nazister og begå selvmord.

For alle dem innen N.S. - og det er de fleste - som i sin naivitet ikke har forstått at det bar den veien, er det på tide å stanse opp og se seg om. Det tredje rikes undergang er snart fullbyrdet. Her oppe kan tyskerne høyt regnet herske 3 til 4 måneder til, uansett hva slags motstand de vil prestere. Alle veier ut av landet er stengt, og i tilfelle noen av våre hjemlige nazister skulle klare å redde seg over til Sverige, vil de bli utlevert. Noen mulighet for å holde seg skjult i landet fins ikke, fordi de mangler enhver støtte i befolkningen. Det fins heller ingen mulighet for å gjøre slik som en skare med tyske nazister gjør under kaoset i Tyskland, nemlig å skifte identitet og oppholdssted. Vi er ikke flere her i landet enn at vi vil finne igjen alle dem som har utmerket seg i denne tiden. De er fanger i sitt eget land. Hver eneste nazist som er i live ved krigens slutt, vil måtte stå til regnskap for sine handlinger. Det er ingen bagatall å opprettholde medlemsskap i N.S. idag og derved gjøre seg til medskyldig i den vanvittige ødeleggelsen og den bestialske terroren som de tyske nazister har slått inn på. Motivet for innmeldelsen i N.S. kan ha vært forskjellig. Men nå da alle som ikke er blinde av fanatisme, ser hvor det bærer hen, fins det ingen undskyldning for å gå tyskerne til hende.

Spesielt vil vi i denne sammenheng advare de statspolitifolk og folk fra hirdens bedriftavern som i den siste timen lager klappjakt på 18års jenter for å få dem inn i A.T. og som bistår sine tyske herrer i rassiaer for å bringe patrioter i Gestapos klør. Om de som på denne måten blir innbrakt, blir mishandlet eller kanskje henrettet, er de norske nazister i høyeste grad medansvarlige. Vi vet at det er mange nazister ute på bygdene som har latt seg slepe hit inn fordi de ikke turde å nekte; men det skal disse folkene huske at ingen demokratisk lemfeldighet eller falsk humanisme vil stille seg hindrende i veien for at de får sin straff allerede før de bladene som nå springer ut, faller av

trærne. Hver enkelt by og bygd i Norges land kjenner dem som utfører sin bød- deltjeneste; det er i denne forbindelse likegyldig om den enkelte kan hevde at hans bødeltjeneste var uten resultat. Den kommer i klasse med angiveri, og det blir ingen spøk å stå anklaget for angiveri i et fritt Norge.

I forbindelse med de redselsgjæringer som blir avslørt i konsentrasjons- leirene etter hvert som de allierte rykker innover i Tyskland, minner man på alliert hold om en erklæring som ble undertegnet av Stalin, Churchill og Roose- velt om at alle som har utført redselsgjæringer eller bidradd til at de kom i stand, vil bli holdt ansvarlige, selvom det var etter ordre. Det kan være noe å tenke på for våre hjemlige politifolk i nazitjeneste, - kanskje særlig nå da det ikke lenger kan avfeies som tomme trusler fra maktesløse og vettskremte skr- ienter i den illegale presse.

V V V

FREDSPLANER OG FRAMTIDSPERSPEKTIVER.

Skogbruksproblemer.

Skogbruket danner modernæringen i treforedlingsindustrien, en av våre aller viktigste næringsgrener. I årene før krigen utgjorde eksporten av treprodukter ca. 25% av hele vår utførsel. Det var den viktigste gruppe i vår utførsels- statistikk og tilsvarte den samlede utførsel av malmer, jern, stål og metaller. Og skogbrukets og treforedlingsindustriens betydning har vært stadig økende som følge av den kjemiske industris landevinninger som kunstsilke, sellull o. lik. I løpet av denne krigen har trækjemien ute i verden lagt nye svære områder under seg. I forbindelse med kunstharpikser o. lik. er skapt en rekke nye treprodukt- er med helt nye egenskaper og vid anvendelsesmulighet. Som eksempel kan nevnes at Mosquitoflyene er laget av et slikt treprodukt.

Skogen er altså, og vil i stadig større grad bli, en av våre største nasjon- alrikdommer. Blir denne nasjonalrikdom forvaltet forsvarlig? Her må svares et avgjørt nei. Vår skogdrift har latt, og lar meget tilbake å ønske.

Produksjonstiden i skogbruket er meget lang. Det tar 80 til 100 år før et tre er hogstmodent. Denne lange produksjonstid gjør at skogbruket ikke er egnet til å drives på privatkapitalistisk basis. Skogbruket byr en særlig fristelse til å drive rovdrift. Om eieren vanskjøtter eller skamhugger skogen, rammer det ikke ham selv, ihvertfall ikke før om mange år, men først hans barn eller barnebarn.

Av denne grunn måtte staten tidligere enn på andre felter gripe inn med reg- ulerende bestemmelser om skogdriften. Og etterhånden ble samfunnet tvunget til å gripe sterkere og sterkere inn i skogeierens handlefrihet. I skogloven av 1932 ble det blandt annet pålagt en kulturavgift på alt salg av tømmer som går til å dekke endel av skogeierens utgifter til kulturarbeider. Det ble opprettet en skogadministrasjon med representanter i hvert herred. Men parolen var frem- deles frihet under ansvar. Administrasjonen har ikke myndighet til å gripe inn overfor den enkelte skogeier uten denne påvislig vanskjøtter skogen sin. For den skog som ligger særlig utsatt til er dog skogeierens disposisjonsrett meget begrenset.

Skogloven av 1932 betegnet et stort framskritt. Men det har vist seg at pa- rolen frihet under ansvar har vært delvis forfeilet. Skogadministrasjonens myn- dighet er altfor begrenset. Det er ikke tilstrekkelig å kunne gripe inn over- for utpreget vanskjøtsel. En må også gripe inn overfor den store masse skoger som ikke er direkte skamdrevet, men likevel ikke oppfyller de forstlige krav. Nødvendigheten av slike inngrep innser en når en kjenner de veldige verdier det her dreier seg om. Etter skogdirektørens uttalelse burde vårt skogbruks avkast- ning kunne økes med 50% på 30 år. - Nødvendige reformer som tvinger seg fram er innføring av tvungen fortsmessig blinking og nøye oppsyn med at de nødvendige kulturarbeider settes igang og gjennomføres ordentlig. Men disse reformer vil likevel ikke være nok til å sikre en rasjonell skogdrift. En vil fremdeles i en viss utstrekning være avhengig av skogeierens velvilje. Men dette er ikke den største vanskeligheten.

Den avgjørende svakhet ligger i det forhold at skogen nødvendigvis må driv- es i meget store enheter og ut fra en meget langvarig og omhyggelig lagt plan. Ca. 80% av vår skogmark eies av privatfolk, og gjennomsnittstørrelsen på de en- kelte skogeier er bare vel 125 mål. En kan umulig drive etter moderne forst-

ige metoder i slike små enheter. - I den moderne skogsdrift snauhogger en f. eks. store arealer. Dette har vist seg å by de beste gjenvekstvilkar. I en liten årdsskog kan en ikke drive denne hogstform rasjonelt. Det må minst så store en- eter til at en i løpet av de 80 til 100 år gjenveksten skjer får en kontinu- erig drift. Til den nye skogsdrift hører også systematisk drevne kulturarbeider or å heve vokstervilkårene i skogen. En bygger skogsveier for å lette tran- sporten, og utbygger vassdragene for fløtningen. Alt dette krever at store sammenhengende skogstrekninger blir drevet under ett.

Den mest nærliggende reform ville være å slå sammen de enkelte skoger til tørre driftsenheter, almenninger, under kyndig forstlig ledelse. Dette ville ikre en skogskjøtsel som alltid er på høyde med tidens krav og som vesentlig ille øke skogens avkastning. Utbyttet for en almenning kan deles på den en- elte skogeier etter taksering av skogens verdi ved sammenslåingen. En vil og- å få en smidig løsning på spørsmålet om skog til idag skogløse bruk.

Ved denne reform vil den enkelte skogeiers utbytte av skogen bli større enn m han drev skogen for egen regning. Det ville være til fordel for skogeieren om det ville være til fordel for samfunnet. En kan innvende at skogeieren blir ratatt retten til å utnytte gode konjunkturer eller hogge ekstra meget når han renger penger. Denne innvending er ikke holdbar. Som tidligere framhevd må vi ethvert tilfelle innføre betydelig større kontroll med skogeierens disposi- joner enn idag er tilfellet. Det vil heller ikke by på større vanskeligheter få lån på framtidig hogst i almenningen.

V V V

Behøver vi krig?

Er krigen ønskelig? Unektelig et eiendommelig spørsmål. - men ikke mindre erkkelig er det svar sosialøkonomen Morgan har gitt i et lite skrift som er predd i masseopplag i Kanada. "Ja", skriver han, "la oss for alt i verden lippe freden. Fred betyr massearbeidsløshet og underernæring. Det innebærer t millioner av mennesker stilles utenfor samfunnet, uten håp for framtiden og ten menneskeverd, dømt til å leve på almisser fra det offentlige. Freden kan ke løse våre problemer, det kan bare krigen gjøre".

Bakgrunnen for Morgans bitre og kvikke satire er den slående kontrasten ellom massearbeidsløsheten på 1930-tallet og den fulle sysselsettingen nå. Und- r den værste depresjonen fantes det i USA 17 millioner arbeidsløse, i Kanada 5 millioner, i Storbritania 3 millioner. En stor del av disse arbeidsløse ar uten beskjeftigelse i mer enn ett år, mange ville blitt det hele livet om ke krigen hadde kommet. Bakom de tørre tallene skjuler seg millioner av per- onlige tragedier: familier som har spart for en tryggere alderdom og har fått ine sparepenger oppslukt under nødsårene, hustruer som har slitt seg ut i den pløse kampen for å holde hjemmet sammen, barn som er blitt merket av mangel g underernæring.

For de fleste demokratiske land var 1930-tallet en økonomisk og moralsk onkursperiode. Det "frie næringslivet" kunne ikke gi arbeide til mer enn en del v de arbeidssøkende. Statsmaktens inngrep var nølende og utilstrekkelige. assearbeidsløsheten var tilstede ennå i den stund da Hitler dro på seg den be- yktede våpenfrakken som han skulle bære til Tyskland hadde seiret i krigen.

Det ligger en tragisk ironi i at det nettopp ble denne Hitler som løste ar- eidsløshetsproblemet i de store demokratiene og ga ungdommen et mål og en opp- ave i disse landene også. - Nå kan en naturligvis innvende mot Morgan at krigens gjeldskonto likevel veier uendelig tyngre enn dets fortjenestekonto. Aldri har like lidelser overgått menneskeheten som nå, aldri en så umåtelig stor ødeleg- else. "Ja", det er sant", svarer Morgan, "men det jeg vil er ikke denne rå og ensynsløse krigen som vi helt har mistet kontrollen over. Den må bringes til vslutning så hurtig som mulig - og avløses av en hensynsfull og vitenskapelig ontrollert krig, om menneskeheten skal ha noen sjangse til å bli lykkelig og elstående."

Et av alternativene til dette forslag, framhever han, er å gå tilbake til et gamle, "back to normalcy", som næringslivets organisasjoner propaganderer or i USA og Kanada. Men det vil si det samme som å gå tilbake til massearbeids- øshet og fortvilelse. Det "frie næringslivet" kan ikke klare sysselsettings-

problemet, kan ikke nytte ut sine egne ressurser. Diktaturenes metoder er likevel ikke like kategorisk, og hva en sosialistisk politikk angår, sier han resignert at det ikke lønner seg å diskutere en slik i Amerika. Så gjenstår "den evige krigen". Den skulle føres mot en stat av passende størrelse i Sydamerika og tilpasses konjunkturutviklingen. I tider med sviktende etterspørsel setter en i gang en storartet offensiv, når det blir mangel på arbeidskraft - minsker man krigsanstrenselsene. Slik oppnår man en stadig full sysselsetting. Bedring av folkehelsen - et resultat av den økede produksjonen og de høynede inntektene vil mer enn oppveie tapene på slagmarken og dertil skulle man oppnå å gi nytte lykken ved en varig nasjonal enighet.

Professor Morgans satiriske skrift er en utfordring mot det privatkapitalistiske samfunnssystemet. Det er rettet mot den ordning som ofrer millioner av menneskers lykke og velferd på gevinsthusholdningens alter.

V V

Like startmuligheter for ungdommen.

I Hjemmefrontledelsens siste proklamasjon heter det bl.a.: "I framtiden må vi føre en målbevisst og vidsynt politikk med sikte på å la alle evner komme til sin rett ved å gi ungdommen rikere muligheter for opplæring og studium, uansett økonomiske årsaker." - En av våre medarbeidere har skrevet følgende artikkel i tilknytning til dette punktet i Hjemmefrontledelsens proklamasjon:

Krigen er snart slutt, og vi skal atter bli frie mennesker. Men det er ikke et liv i fest som venter oss. Landet skal gjenreises - en kjempesoppgave som setter veldige krav til oss alle. Skal landet bli det det var på en noenlunde rimelig tid, må vi alle være villige til å ofre. Private interesser må kunne utnyttes på en rasjonell måte til beste for landet. Men det er også andre problemer som melder seg enn de rent økonomiske. Et viktig ledd i gjenreisningen er utnyttningen av alle evner i folket. I første omgang må det sørges for at alle som nå har påttet avbryte sin utdannelse eller ikke har fått begynt på den, får høve til å ta igjen det forsømte. Det er en velferdssak for dem det gjelder, men det er like mye en velferdssak for landet. Det er en samfunnssak så stor som noen.

Tenker vi på studentene f. eks., så vet vi at det var trangt om plassen før i normale tider, det gjalt først og fremst medisinene, men også andre. Det er derfor klart at det må settes i gang ekstra kurser. Spørsmålet er om vi kan skaffe det som trengs til slike kurser; lokaler, undervisningsmaterieil og lærerkrefter. Det siste er kanskje ikke det letteste. Men dersom alle legger godviljen til, må iallfall mye kunne gjøres.

Stillingen for de små folk blir neppe lettere i den tid som kommer enn den var før i tiden. Skal vi kunne hevde oss som folk, må vi først og fremst ta vare på det vi har av evner hos ungdommen vår. Vi var kommet ganske langt, men det var likevel langt igjen til vi kunne si at det ble tatt vare på alle evner på en fullgod måte. Det er enda altfor mye et økonomisk og et lokalt spørsmål om evner hos ungdommen skal få den utdannelsen som svarer til dens saligg og evner. Fordi en land er lite og forholdene små, kan vi fostre store menn, det har vår historie vist. Det det gjelder, er å la de unge få luft under vingene, få komme ut i livet, få gå opp i sitt arbeid uten å være trykket av gjeld og økonomiske bekymringer. På dette område bør Russland være vårt forbilde. Tross de vanskelige forhold etter revolusjonen og borgerkrigen ble det der sørget for at de som hadde evner i en eller annen retning utenom det vanlige, fikk høve til å utdanne seg. Det er vel ikke minst denne framsynte politikken å takke at russerne står der de står idag. Dersom det synet slår i gjennom at de gode evner av en kapital, en rikdom, blir det selvsagt at en ikke lar denne rikdommen ligge unyttet. Da blir det ikke lenger slik at vi ikke har råd til å koste utdannelsen på andre enn den som er slik økonomisk situert at de kan sørge for utdannelsen på selv.

V V

TIDENS TANKER mister ikke sin aktualitet slik som de rene nyttebegreper gjør det. Send den derfor videre selv om datoen viser at den er noen dager gammel. TIDENS TANKER skal først brennes når den har sirkulert så lenge at den er blitt uleselig. Når vi kan ta den store risikoen å lage TIDENS TANKER, må du kunne ta den lille risikoen og sende den videre til en nabo eller venn!

Det er et beklagelig faktum at det polske spørsmålet fremdeles ikke har fått en tilfredsstillende løsning. Den polske samlingsregjeringen som ble besluttet opprettet på Jaltakonferansen er ennå ikke kommet i stand. Forhåpentligvis vil det lykkes for "de tre stores" utenriksministre å få en kompromissløsning i stand. Oppnås ikke dette, er utsiktene ikke lyse for det arbeid på å skape en ny og bedre verden som tar sin begynnelse på San Francisco-konferansen i disse dager.

Men uansett hvilken løsning det polske spørsmålet får, vil den kvinnelige Lublin-politiker Wanda Wasilewska komme til å spille en framtrædende rolle i det nye Polen. Vi bringer en kort biografi av henne som forfatteren - kanskje noe panegyrisk - har kalt

Polens Jeanne D'Arc - Wanda Wasilewska.

Det hendte en gang i 1920-årene i Varsjawas ærverdige gamle universitet at en vakker og temperamentsfull ung kvinnelig student med utsøkt fysiske profil og brennende syne reiste seg og holdt en flammende agitatorstale som etter mange av de nærværende studenters mening skulle ha passet betydelig bedre på et arbeidermøte.

Det var første gangen som Wanda Wasilewska, nå Lublin-polakkens fremste politiker og propagandist, offentlig ga uttrykk for de revolusjonære oppfatninger som siden har vært hennes stadige forkynnelse til arbeidere og bønder; å reise seg mot undertrykkerne, å streike og agitere seg fram til en menneskeverdlig tilvarelse.

Wanda Wasilewska er født i Krakov. Hun er datter til en polsk vitenskapsmann og politisk agitator, Leon Wasilewska, som på grunn av sin kamp for Polens gamle grense, organiseringen av det polske sosialdemokratiske parti og sin rolle i den første republikanske regjeringen, har blitt et navn i Polens historie.

Den unge Wanda fikk tidlig sette seg inn i sosialpolitikkenes irrganger, og den innre overbevisningen som siden den gangen har vært hennes drivfjær, vokste seg sterk allerede i hennes tidligste ungdom. Da hun bodde på den polske landsbygden fikk hun et klart innblikk i de polske bøndernes kummerlige og gledesløse tilvarelse.

Ferdig med sin eksamen på universitetet tok Wanda Wasilewska plass som lærerinne ved en internatskole for piker. Hun giftet seg, fikk en datter og leydte et rolig og harmonisk familieliv.

Ett eller annet måtte imidlertid ha foregått under den rolige overflate, for nettopp i disse årene stiftet Wanda Wasilewska nærmere bekjentskap med kommunismens tankebaner og ble en av dens mest energiske propagandister.

Hun forfektet radikale ideer på politiske og religiøse områder, talte på møter mot undertrykkelsen av arbeiderne og gjorde seg naturligvis helt umulig som lærerinne og varetager av unge pikers oppdragelse. Hun ble avskjediget av den polske regjeringen, og omtrent samtidig kom bruddet med hennes mann.

Ensom forlot Wanda Wasilewska sitt hjemsted og slo seg ned i Varsjawa for å fortsette sin kamp og i mens forsørge seg så godt hun kunne ved å gi private timer og lese korrektur. Igen frusel om fengsel eller konsentrasjonsleir kunne stoppe hennes forkynnelse. I september i 1939 lyktes det Wanda Wasilewska å flykte unna den tyske okkupasjonen til Moskva.

Wanda Wasilewska er nå 39 år gammel, og hun har allerede gjort en av de merkeligste kvinnekampiser som man i den senere tid har hørt tale om. Hennes mangfoldighet er fenomenal. Hun er oberst og regimentssjef ved en kvinnelig bataljon i den frivillige polske armeen i Sovjetunionen, hun er utgiver av det betydningsfulle kampskriftet "Det frie Polen", i hvilket hun mer enn et år før utbruddet av den tysk-russiske krigen begynte en voldsom kampanje mot eksilregjeringen i London.

Som meget benyttet krigskorrespondent har hun vært utsatt for alle mulige farer og anstrengelser. Og det er midt ute i den blodige og fryktelige virkeligheten som hun har samlet stoff til de brutalt oppriktige, suggestive og fanatiske bøker som har gitt henne en plass i litteraturhistorien.

For "Jartegnet", en uhyggelig og realistisk roman fra en liten russisk by i denne krigen, fikk hun fjorårets litterære Stalinpris. Den boken har gjort henne kjent i hele Vesteuropa. Da Wanda Wasilewska i fjor av det underjordiske frihetsrådet i Varsjawa ble valgt til ordfører for den komiteen som skulle overta administrasjonen av de befrie polske områdene, oppnådde hun en politisk stilling som kanskje ikke noen kvinne har hatt før henne.

På tross av sin maskulin rettede begavelse skal Wanda Wasilewska være en meget inntagende person. Overalt har hun vært gjenstand for den største beundring og æresbevisning. Den som til sist vant hennes bevåkenhet og i begynnelsen av 1943 ble hennes mann, var den ukrainske folkeførereren, journalisten og forfatteren Alexander Kornetjuk.

I fellesskap fortsetter nå begge ektefellene på den veien de har slått inn på, i den kampen der Wanda Wasilewska har vist at en kvinne kan delta som mannens jevnbyrdige.

V V V

KOMMENTAR

Russiske tropper står i Berlin! Håpet og drømmen som har holdt de okkuperte folkene oppe i mange lange og vonde år er gått i oppfyllelse. De alliertes krigsmål nr. 1 er nådd. Snart halvparten av nazismens høyborg er inntatt, og murene på resten vakler. Tyskland er ved å bli delt i to, begrepene østfront og vestfront vil snart opphøre å ha aktualitet. Isteden vil en få to kjempelom-mer, en i syd og en i nord. Ti dager tok det å lividere Ruhrloppen med dens be-setning på nesten en halv million mann, hvor lenge vil syd- og nordloppene kunne holde ut?

Hitler selv leder forsvaret av hovedstadens siste ruinhauger, og de russiske generalene får en lettere oppgave enn de hadde regnet med, mens Goebbels sel-ter et sted - antakeligvis i trygghet - og forfatter glødende opprop til mann og kvinne, gammel og ung. Alle skal de ofres på krigsgudens alter. Har van-viddet ingen grenser? Vil det tyske folket begå selvmord - for det er det som i dag skjer. Forandret spør en om det ikke fins krefter i Tyskland som kan stop- pe ødeleggelsene og selvtilintetgjørelsen før Tyskland er redusert til grus og aske og befolkningen ikke lenger telles i levende, men i sårede og døde. Det ser ikke slik ut. Riktignok er troppene villigere til å kapitulere enn noen- sinne, 326 tusen overga seg i Ruhrloppen på 10 dager, og over 1 million fanger er tatt i vest siden Rhin- over- angen fant sted, men noe organisert opprør mot naziveldet møter en ikke. Det hender også stadig hyppigere at tyske flyvere "nødlønder" på allierte flyplasser. En tysk flyver forteller at han fikk seg tildelt et mindre kvantum bensin med den beskjed at det var det siste han fikk og at han måtte gjøre det beste ut av det. Det gjorde han også, med sine siste dråper fløy han til en alliert flyplass og overga seg. - Russerne melder at de siste rester av die Luftwaffe blir satt inn i slaget om Berlin. Av tusen tyske fly som deltar, er over 400 skutt ned i løpet av fire dager. Det er ikke bare mangelen på bensin som hindrer restene av det tyske flyvåpen å utfolde seg. Det begynner også å bli knapt med flyplasser. Tre fjerdedeler av de tyske flyplas- sene er nå i alliert besiddelse. Forholdstallet er omtrent det samme når det gjelder de store byene, d.v.s. byer med over 100 tusen innbyggere. Av disse er 32 i allierte hender, mens nazistene fremdeles kan herje i 12.

Grusomhetene og redslene i de tyske konsentrasjonsleirene er fremdeles et hovedtema i den allierte pressen. Tusenvis av tyskere er blitt tvunget til å ta forferdelighetene i gvensyn. Engelske parlamentsrepresentanter og amerikanske kongressmedlemmer er blitt tvunget til å se på de skal kunne overbevise seg selv og sine res- pektive representasjoner om at beretningene ikke er overdrevne. På San Francis- co-konferansen vil general Eisenhower legge fram en overveldende dokumentasjon over forholdene i leirene. Film er tatt opp slik at enhver skal få anledning til å overbevise seg om at beretningene ikke er "greul". I mens gjør allierte læger og sykepleiersker det de kan for å redde livet til flest mulige av de u- lykkelige og forkomne fangene. - Midt i all forferdelsen må en imidlertid ikke glemme at de fleste av konsentrasjonsleirene ble bygget for tyskere, og at ti- tusener av dem er falt som offer for det samme terrorsystem og det samme Gesta- po som har hejret i de okkuperte landene. Denne terror gir også litt av forklaringen på at det tyske folket ikke greier å manne seg opp til opprør mot sine le- dere. Den politiske elite som kunne ha stått i spissen for en motstandsbevegelse eller en folkereisning er kynisk og systematisk ryddet av veien. Dette vil de allierte i forsterket grad få merke når de i større målestokk skal finne bruk- bare organer å samarbeide med blant den tyske befolkning. De vil oppdage at slike nesten ikke fins. Hva som er igjen av nasjonen som dro ut for å erobre verden er noen titusen fanatikere, hvis tall minker for hver dag som går, og en grå, apatisk og terrorisert masse for hvem det er blitt likegyldig om den lever eller dør, - og så ruiner, ruiner, ruiner -.

Spørsmålet om hvordan Tyskland skal kunne livnære seg i tiden (forts. s. 8)

Den store konfrontasjonen.

Møtet mellom de amerikanske og russiske styrker må vel med god grunn kun- ne kalles en historisk merkedag. Det er ikke bare to hærer som møtes, det er to verdener, to sivilisasjoner. Hvem skulle ha trodd at det var på denne måten kapitalismen og sosialismen skulle tørne sammen? Ikke som bitre fiender, men som våpenbrødre. Hvem skulle ha trodd at demokratiene og sosialiststaten Sov- jetunionen skulle rekke hverandre hånden til en fredelig velmøtshilsen?

Det er mange som hadde håpet på at dette møtet ikke skulle ha løpt frede- lig av tross alt. Men Goebbels og hans feller må nok gå i sin grav uten å se sitt håp realisert.

Visstnok er det store motsetninger som møtes her, det lar seg ikke nekte, - motsetninger som ikke er lett å forene, men den geniale nazipolitikk har nå li- kevel greid det. Selv om det trekker opp skyer på den politiske himmel, så er det likevel så mye som binder partene sammen, at det er utenkelig at krigen skulle fortsette mellom de tidligere våpenbrødre. - Nå er det så at det sterk- este bandet er borte den dagen den felles motstander er knust, men det er like- vel atskillige igjen. De russiske soldatene vet nok å vurdere den imnsatsen de andre har gjort, og respekten for russerne kan heller ikke være liten etter de erfaringer de har høstet i kampen mot tyskerne. Og hatet til nazismen, og vel også til tyskerne, er nok like sterkt hos dem begge.

Nå, en ting er stemninger og følelser blant soldatene, en annen ting er meningene blant politikerne og allierte land. Når de militære kampene er avslut- tet, begynner de politiske. At oppgjøret skulle kunne gå for seg uten poli- tiske og diplomatiske kamper når det er så vidt forskjellige interesser som støtner sammen som her, har vel ingen tenkt. Det ville i alle fall ha vært for klåøyet.

Det er mange ting som kan skape otte her. Først var Roosevelts død et hardt slag for alle som håpet på den best mulige løsning av alle stridsspør- mål. Det er ingen tvil om at han bedre enn noen annen kunne ha meglet mellom disse motsetningene.

Den skeptisisme russerne legger for dagen overfor de allierte, er heller ikke noe gledelig tegn. Det ser ut til at de fremdeles konsekvent følger sin gamle linje: å mistenke alle utlendinger for å være spioner. De land de beset- ter, blir automatisk stengt for utenlandske bladfolk. De har nok ikke angret på at de fulgte denne linjen før krigen - og fremdeles er det bedre å være føre var etter deres mening. Spillet som gikk forut for krigen er tydeligvis ikke glemt.

Når det gjelder Polen, ser det ut til at russerne følger en linje som ikke er egnet til å virke beroligende på vestmaktene. Det er lett å skjønne det russiske standpunktet, men det er også lett å skjønne de andres stilling. Det er løfter som skal innfris, det er innsats som skal belønnes. Hva skal de si til de polske styrkene som i alle disse årene har kjempet på alliert side, dere som resultatet blir at de ikke kan vende hjem til sitt land uten å risikere å miste livet eller i det minste friheten?

På den annen side er det lett forstå at russerne ikke vil ha det gamle Polen igjen. Det er nå engang de som har kastet tyskerne ut av landet og bragt friheten til de polske bønder og arbeidere. Skulle de så etterpå slippe de gamle undertrykker og sovjetfiender til igjen? Det er for mye forlangt av dem. Men en sitter likevel tilbake med det inntrykket at de måtte kunne jenke seg litt mer enn de syns å ville gjøre, så store ting som står på spill her, så vidt en kan skjønne, har de ikke gjort noe større for å sette ut i livet det de ble enige om på Jalta-konferansen.

Åpningen av konferansen i San Francisco faller sammen med møtet mellom de store armeene. Veien til det møtet har vært lang og blodig. Millioner av men- nesker har måttet ofre livet, andre millioner er ødelagt på legeme og sjel, og etter andre millioner har fått fullstendig revet vekk sitt eksistensgrunnlag. For de overlevende kommer freden til å fortone seg som en oppvåken etter et langt mareritt. Hele menneskeheten har ett ønske som er sterkere enn noe annet: at representantene i San Francisco skal klare å legge grunnlaget for en frede- lig løsning av tvistigheter nasjonene i mellom.

V V V

SEND AVISEN VIDERE. VÆR UREDD, MEN FORSIKTIG.

(Kommentar, forts. fra side 6.) framover blir stadig mere påtrengende. Man kan uten å være i besiddelse av noe overskudd av fantasi tenke seg hvordan våronna forløper i Tyskland idag. Og selv om forholdene hadde tillatt fredelig dyrking av jorda, ville det likevel ikke kunne skje p.g.a. manglende arbeidskraft. Ut enlandske tvangsarbeidere har nemlig vært den vesentlige arbeidskraftkilde til det tyske jordbruket. Nå - når rollene er skiftet - er de ikke lenger villige til å utføre slavearbeidet sitt, de venter bare på høve til å vende tilbake til sine hjemsteder. Imens vandrer de hundretusener tyskere som hadde kunnet overt deres arbeid i alliert krigsfangenskap, og det kan nok ta sin tid før de får ve de tilbake til sitt sivile arbeid. På alliert hold regner en med at 5 millioner tyskere vil omkomme av sult i tiden framover, mens tyskerne selv har satt talle til 20 millioner. Forhåpentligvis vil det syne seg at selv det første tallet er satt altfor høyt. For like uomtvistelig som det er at de okkuperte landene må komme i første rekke når det gjelder forsyninger etter Tysklands nederlag, like sikkert er det at verden hverken kan eller vil sitte med hendene i skjødet og se på at millioner av mennesker omkommer av sult. Når humanistiske idealer seires over politiske og nasjonale følelser etter forrige krigen i forhold til den sulende og nødstedte russiske befolkning, vil nok det samme skje også etter dette verdensoppgjøret overfor Tyskland. Men det er mange munnar som skal mettes, og om man gjør sitt beste kan dødsifrene bli uhyggelige nok likevel.

V V V

To Aftenposten-ledere.

"Hvi er det så tyst i hallen? Hvi knaller ei propper mot loftet, hvi flyter ei skum over tilje, hvi gjaller ei jøssingjubel fra langbenker?", spør redaktør Flood i en lederartikkel i Aftenposten fra 24 april. - Hva champagnen angår skal vi villig innrømme at det er smått bevendt med den i jøssingkretser. De lagre Vinmonopolet satt inne med er forlengst beslagnagt - ikke ubetydelige kvar ta er forresten gått til "Gimle" - og hvor resten er gått skulle det være overflødig å gjøre oppmerksom på. En annen sak er det at tiden ennå ikke er inne til å la "proppene knalle mot loftet". Det vil først skje når Norge igjen er fritt. Men hva stemningen angår, er vår erfaring at den er den aller beste - så vidt vi kan lodde den da - og vi omgås til daglig jøssinger - hva vel neppe redaktør Flood gjør. Derimot omgås redaktør Flood til daglig nazister. Sammenhengene skulle vel ikke være den at det er i de aftenpostske halle gæstheten råder?

"Et livsspørsmål for Norge" er titelen på Aftenpostens lederartikkel for onsdag 25 april, hvor der - likesom i en lengere utredning av "professor" Herman Harris Aall - søkes bevist at Norge ikke er i krig med Tyskland. Etter vår mening hadde overskriften "Et livsspørsmål for de norske quislingene", vært betraktelig mere passende. Er nemlig Norge i krig med Tyskland - hva som er hev et over tvil enten en nå anskuer spørsmålet fra en folkerettslig synsvinkel, eller noensomhelst annen synsvinkel - er de norske quislingene med Aftenpostens redaktører og "professor" Herman Harris Aall i spissen hjemfalle til den strengeste straff for landsforrædere. Plassen tillater ikke at vi innlater oss med noen polemikk med Aftenposten-redaktøren eller herr "professoren" om de spesielle juridiske "resonnementer". Vi vil bare nøye oss med å påpeke at der ikke minst fra tysk side gjentagne ganger er blitt presisert at krigstilstand mellom Norge og Tyskland brøt ut den 9. april 1940 og at den fremdeles hersker. Forsvrig vil våre quislinger temmelig snart få erfare på en måte som ikke er til å misforstå hvem Norge har vært i krig med i over fem år, og hvem som har opptrått som landsforrædere i de samme fem årene.

V V V

Nyheteene kl. 15 onsdag 25 april. Heftige kamper raser i Berlin. Stykke for stykke erobres byen som så å si er helt omringet. Jernbanen Berlin-Hamburg er avskåret. Britiske styrker åpnet ved midnatt angrep mot Bremen. 3 forsteder erobret. De allierte står under 80 km. fra Pilsen, 3 km fra Regensburg, 30 km fra Augsburg og 15 km fra Basel. (franske styrker). - Store tropestyrker er kommet over Poelva i Italia. Hittil er 40 tusen fanger tatt i den nye offensiven på Italiafronten. - Sverige radio melder om at bevapnede norske patrioter har satt seg i besiddelse av en rekke norske losbater og tvunget mannskapet å føre dem til Sverige. Hittil er 9 båter ankommet til Sturmsøt. Danske patrioter har gjort et liknende kupp i Danmark.

TIDENS TANKER

Nr. 11. 1. årg.

3 mai 1945

Verdighet - ro - disiplin.

I de skjebnesvangre dagene sommeren 1940 led parolen fra ansvarlig norsk hold: verdighet - ro - disiplin. Det var vår holdning overfor en brutal og mektig angriperstat. Det er situasjonen en annen. Det er vi som står som seierherrer i kampen på siden av våre mektige allierte. I Tyskland rå militært og politisk kaos, blant nazilederne hersker den rene harakiri-stemning, de store militære strategene som har ført de tyske armeene fra seier til seier, innrømmer at slaget er tapt og overgir seg, det tyske folk ser framtiden med håpløshet og spati i møte.

Vi hadde disiplin og kultur nok til å vise selvbeherskelse i 1940. Det skulle være lettere å vise den samme selvbeherskelse i dag fordi vi slipper billigere fra krigen enn vi noensinne har våget å tro og fordi ventetiden under ingen omstendigheter vil bli lang. Himmlers fredstilbud til vestmaktene river grunnlaget vekk for en effektiv fortsettelse av krigen for tyskerne, selv om det enda en tid kan drives et visst politisk spill fra de tyske ledere side. Vi kan imøtese utviklingen med stoisk ro.

Situasjonen krever at vi taper ingen omstendigheter begynner å operere på egen hånd. Enten vi står som en militært slått nasjon overfor den sterkeste militærmakt som dengang eksisterte, eller vi står som seierherrer i verdens mektigste militærkoalisjon, er parolens verdighet - ro - disiplin. Like sikkert som vi tar avstand fra de lovløse dagene, like sikkert tar vi avstand fra enkeltaksjoner, såvel nå som når Tysklands formelle kapitulasjon kommer. I denne situasjon kan en provoserende opptreden overfor tyskere og N.S.-medlemmer føre til unødlig oppofrelse av liv og spill av norsk eiendom.

Vi må heller ikke hængi oss til ryktegeorgier av noe slag. Det gjelder å holde hodet kaldt og bruke sitt sunne skjønn. Når meldingene om kapitulasjon foreligger, kan en med sikkerhet gå ut fra at den tydelig vil bli offentliggjort fra alliert hold gjennom alliert radio. Kapitulasjonsmeddelelser fra annet hold, det være Norsk Telegrambyrå, Sveriges Radio eller fra et annet nøytralt land, er det ingen grunn til å feste lit til.

For å bidra til å demme opp for rykteflommen og holde folk underrettet om de meddelelser og ordre som blir bekjentgjort fra regjeringen, overkommandoen eller hjemmefrontledelsen, vil vi fra og med fredag 4. april utkomme med en daglig utgave hvor vi vil beflitte oss på å bringe meldingene så ferske som det overhode er mulig ut til publikum. Vi anmoder våre distributører og våre lesere om å være oss behjelpelig hver på sin måte med å løse oppgaven. Vi skal selv gjøre vårt beste. Vi kommer så lenge det trengs til vi igjen har en fri og uavhengig presse i landet.

V V V

Overkommandoen har sendt ut en meddelelse til de norske hjemmestyrkene over London Radio. Hjemmestyrkene oppfordres til å vise ro og sindighet nå som tidligere. Uordnede aksjoner på egen hånd må ikke finne sted. Erfaringene fra andre befrie land viser at tysk etterretningsvesen og politiapparat arbeider til siste stund. De samme forsiktighetsforholdsregler som tidligere må iakttas.